

Oude Kerk, 2 maart 2022

Aswoensdag

ds. Johan Meijer

gelezen: Amos 5: 6-15 en Matteüs 6: 1-6 en 16-21

titel:

overdenking

lieve mensen van God,

Wij kennen in onze taal de uitdrukking 'in zak en as zitten'. De betekenis daarvan is 'in de put zitten', 'het helemaal niet meer zien zitten'. De uitdrukking stamt uit de Bijbel. De Bijbelse gedachte is dat de mens slechts stof en as is in vergelijking met het Opperwezen. 'In zak en as zitten' wordt meestal ironisch gebruikt, als een soort schijnvertoning van jammerklacht en boetedoening, maar oorspronkelijk duidt het op diepe wanhoop. In de Bijbel komen verschillende passages voor waarin mensen ten teken van wanhoop en rouw hun hoofd met as bestrooiden en zich hulden in een 'zak', oftewel een donker kleed van ruwe stof zonder mouwen, met alleen armsgaten. Zo staat er in het boek Ester in de Statenvertaling van 1637:

"Als Mordechai wist al watter geschiet was, so verscheurde Mordechai sijne kleederen, ende hy trock eenen sack aen met assche (...). Ende in al ende een yeder lantschap, [ende] plaetse, daer het woort des Conincks, ende sijne Wet aen quam, was een groote rouwe onder de Ioden, met vasten, ende geweent, ende misbaer: Vele lagen in sacken, ende assche."

Er was net een wet uitgevaardigd die bepaalde dat de Joden moesten worden uitgeroeid; geen wonder dus dat men in rouw gedompeld was. In de Nieuwe Bijbelvertaling luidt dezelfde passage als volgt:

"Toen Mordechai vernam wat er was gebeurd, scheurde hij zijn kleren, hulde zich in een rouwkleed en wierp stof over zijn hoofd.(...) In alle provincies heerste onder de Joden diepe rouw zodra het bevel en de wet van de koning er bekend werden: ze vastten, huilden en weeklaagden, en velen huilden zich in een rouwkleed en legden zich neer in het stof."

In de Nieuwe Bijbelvertaling komt 'in zak en as' dus in die letterlijkheid niet meer voor, maar de uitdrukking 'in zak en as' zitten nog gebruikelijk.

In zak en as als je land is aangevallen, als je geliefden worden doodgeschoten, als je je dierbare thuisland moet ontvluchten, als je man, je zoon onder de wapenen wordt geroepen, als je de wanhoop nabij bent.

Bevel en wet van de koning in Esther. Bevel en wet van de Farao van Egypte, van de Keizer in Rome, van alle Führers en despoten van alle tijden, zolang er mensen zijn op aarde.

Een heel boeiende, leerzame en best schokkende serie die momenteel op NPO is, is Het verhaal van Nederland. Waarin in alle episoden van de geschiedenis van dit land, sinds de eerste menselijke bewoning na de IJstijd ging het om strijd. Strijd om land, strijd om macht, strijd om heerschappij. De vroegste geschreven bron over ons land is van de hand van Julius Ceasar, één van de drie meest beroemde figuren uit de wereldgeschiedenis. Wat een enorm gebied veroverde hij: de basis van het oppermachtige Romeinse Rijk, waar Zuidelijk Nederland ook onder gevallen heeft. Wat een enorme bloedbaden en extreem geweld, en wat een propaganda: wij beschaafde Romeinen tegen zij onbehouwen en gevaarlijke Germanen. We hebben er een kalender aan overgehouden: de Juliaanse kalender, en zelfs een maand naar hem genoemd: juli. Ja, zo vestigen dictators hun macht en suprematie.

Alles wat de nu zien en horen, zes dagen op weg in een nieuwe oorlog, alles wat er gebeurt aan bruutheid en onmenselijkheid, het is van alle tijden. Beschreven in de Schrift als een grondlijn. Steeds weer: of het nu de Farao is, of een Nebucadnessar, of een Keizer Augustus... En steeds weer dat tegengeluid, van een roep om bevrijding, een schreeuw om vrijheid uit de slavernij en die ultieme droom van een Beloofd Land vol vrede en recht, een Stad van vrede, Jerusjalaïm waar de Eeuwige woont en waar vrede is en vrijheid voor mensen, waar menselijkheid geldt en ieder tot haar of zijn recht mag komen.

Maar zak en as is vaak de werkelijkheid, het is in de wereldgeschiedenis nooit opgehouden. En is er tijd van relatieve rust en vrede, zomaar in eens is het er en houdt het ons allen in de greep.

En dan is het Aswoensdag vandaag. Begin van de Veertigdagentijd op weg naar Pasen. Om kwart over vijf luidden tot half zes de klokken, ook hier in Borne, een bijzondere samenklank in heel het land als opmaat tot een landelijk oecumenisch gebed in de Dom van Utrecht voor vrede en recht in Oekraïne. Ik kom iemand tegen. Zij zegt: zijn die klokken voor Oekraïne en ik bevestig dat. Dat raakt me enorm zegt ze. En ik herken dat gevoel.

Nee, niet dat die klokken, of een gebedsbijeenkomst, of een vredesbijeenkomst, zoals afgelopen zondag hier in Borne die oorlog zal doen stoppen, evenmin als protestbijeenkomsten dat doen. Maar toch is er die openbare uiting van droefenis en verontwaardiging, die roep om vrede en recht, die ons mag verbinden.

Misschien wel ook omdat wij gehoord hebben van een ander geluid, dat tegengeluid, dat Schriftgeluid dat ons een andere werkelijkheid laat zien. Een werkelijkheid van innerlijke en innige vrede die de Eeuwige ons gunt. En dat protest dat je het er niet

bij kunt laten zitten als een agressor als een brullende leeuw tekeer gaat en de veiligheid in groot gevaar brengt.

Die agressor heeft een naam en een positie. Hij heeft een naam en een positie in een lange rij van agressoren. Micha heeft het er over en spreekt er over in meervoudsvorm. Jullie veranderen het recht in alsem en vertrappen de gerechtigheid. Jullie haten hen die in de poort het recht verdedigen, jullie verafschuwen hen die de waarheid spreken. Jullie vertrappen de zwakken en eisen een deel van hun graan op.

Jullie... dat zijn niet alleen presidenten en keizers en farao's met naam en faam, maar het kunnen wij zijn. Wij voor zover er in ons de drijfveer zit om macht te hebben, ons te doen laten gelden, om te leven ten koste van anderen. Wij voor zover ons hart hard is en onze blik kil en ons gedrag meedogenloos. Wij voor zover wij niet het goede, maar het kwade zoeken. Wij voor zover wij schijnheilig zijn: met uiterlijk vertoon en een vrome uitgestreken houding, maar er van binnen geen barst van menen. Wij voor zover wij zo in elkaar steken worden aangesproken door de profeet die de stem van de Eeuwige vertolkt.

Zoek het goede, niet het kwade. Dan zullen jullie leven, dan zal de Eeuwige, de God van de hemelse machten met jullie zijn. Haat het kwade, heb het goede lief en zorg dat er recht gedaan wordt in de poort.

Die opdracht geldt voor ons allen. Maar hoe geef je dat vorm? Dat is een razendingewikkelde vraag, waar ik geen kantklaar antwoord op kan geven. Hoe geef ik dat vorm? Dat is een vraag die ik ook niet zomaar 1,2,3 het antwoord op heb. Maar het stellen van de vraag is wel een stapje in de richting van zelfonderzoek, van bezinning, van bewustwording. Van jezelf open durven stellen voor de vraag hoe je zelf in elkaar steekt en of daar misschien elementen in zitten die anders zouden kunnen.

De Veertigdagentijd is bij uitstek een tijd om bezig te zijn met zelfonderzoek. Om je te realiseren hoe je zelf in het leven staat en hoe je je verhoudt tot onrecht en agressie. Hoe je jezelf verhoudt tot je medemens en daarin tot God. Hoe je zelf van woorden daden kunt maken, daden van medemenselijkheid en vrede, van barmhartigheid en liefde. Daar zijn geen strakke regels voor te geven. Ieder mens gaat daarin een eigen weg, een eigen zoektocht. Wel of geen koekje bij de koffie in de vastentijd is niet het antwoord op de grote levensvragen en wereldproblematiek. Soberheid kan wel een instrument zijn voor meer zelfreflectie, in welke vorm je dat ook wilt gaan gieten.

Maar dat er zelfreflectie nodig is, bewustwording en soms misschien ook een vorm van inkeer en bekering, dat is wel duidelijk. Vooral omdat die grote vragen op scherp gesteld worden, zeker weer in deze tijd.

Amen